

Az első összehasonlító elemzés a jóléti országokban tapasztalható gyermekbántalmazásokról

■ INNOCENTI JELENTÉSEK FÜZETE 5.

2003. szeptember 18. –án berlinben hozta nyilvánosságra az UNICEF "Innocenti" Kutatási központja új kutatási eredményeit a gyermekbántalmazásokról, amelyek szerint a fejlett országokban évente közel 3,500 15 éven aluli gyermek halálát okozza a gyermekbántalmazás. Az UNICEF "Innocenti Report Card" című folyóiratát Marta Santos Pais, a firenzei Kutatási Központ igazgatónöje indította útjára, a gyermekek elleni erőszakra irányuló kutatás vezetője pedig Paolo Pinheiro volt, aki a 27 fejlett ország gyermekbántalmazására vonatkozó adatait összegyűjtötte. Ez a jelentés az első lépés ahhoz, hogy képet alkothassunk a gyermekek fizikai bántalmazásának, a világ 27 leggazdagabb országában vizsgált, összevetett helyzetéről. A jelentés lényegesebb megállapításait - az UNICEF sajtóanyaga alapján - Gyurkó Szilvia foglalja össze.

Az UNICEF kutatás megállapítja, hogy a fejlett ipari országokban közel 3,500 15 éven aluli gyermek halálát okozza minden évben a fizikai bántalmazás és elhanyagolás. A legnagyobb veszélynek a kicsi gyermekek vannak kitéve. Az országok egy kis csoportjánál – Spanyolország, Görögország, Olaszország, Írország és Norvégia – kivételesen alacsony volt a gyermekbántalmazások okozta halálok aránya; Belgium, Csehország, Új-Zéland, Magyarország és Franciaország esetében ez az arány négy-hatszor, az Egyesült Államokban, Mexikóban és Portugáliában tíz-tizenöt-ször magasabb volt. Jó hír, hogy a bántalmazások okozta gyermekhalál aránya a fejlett ipari országok többségénél csökken.

■ ELLENTMONDÁSOS STATISZTIKÁK

A gyermekhalál okainak kategorizálása, ellentmondásossága és a "bántalmazás" fogalmának hiányzó közös definíciója miatt kevés nemzetközi összehasonlító adat létezik a gyermekbántalmazásokról. A tanulmány alátámasztja, hogy a bántalmazásból eredő gyermekhalálok alulértékelték az elérhető statisztikákban. A jelentés hozzájárul ahhoz, hogy valamennyi gyermekbántalmazásról szóló statisztika alkalmassá tehető legyen arra, hogy nagyobb figyelemet szenteljenek a kérdésnek, továbbá állandó kutatási módszerek adaptálására hív fel, hogy javítsa az adatgyűjtést az országokban és

az országok között, így is segítve a gyermekvédelmi politika irányítását és a tájékoztatást.

A kategóriák ellentmondásosságának áthidalására az UNICEF kutatás egy olyan összehasonlító táblázatot hozott létre, amely valamennyi nemzeti gyermekhalál kategóriájában kombinálja az ismert, abúzus vagy elhanyagolás miatti halálokat, azokkal, amelyekben ismeretlen a halál oka. Az volt a feltevés, hogy ahol nem volt más ok meghatározva, a halált valószínűleg bántalmazás eredményezte, csak az nem volt bizonyítható. Az újra megvizsgált számítások azt eredményezték, hogy a gyermekhalálok aránya néhány ország esetében megduplázódott.

Gyermekek ezrei halnak meg évente családon belüli, iskolai, közösségi erőszak következtében és ez a szám világosan bizonyítja, hogy a világ elfelejtkezik a gyermekek védelméről. Ezek a gyermekek megérdemlik, hogy védelmező környezetben éljenek – olyanban, ami megvédi őket az abúzustól és kizsákmányolástól. A jelentés világos kapcsolatot tár fel a gyermekbántalmazások problémája és a gyermekek elleni erőszak szélesebb spektrumai között. A szerzők egyetértenek abban, hogy a gyermekbántalmazásra komoly figyelmet kell fordítani, egy olyan kultúra megerősítéséhez, ami nem erőszakkal fordul a gyermekek felé.

■ ERŐSZAK A TÁRSADALOMBAN

Ugyancsak a kutatás megállapításai közé tartozik, hogy egyenes összefüggés van a bántalmazás eredményeként bekövetkező gyermek halálok aránya és a társadalom egészében megjelenő erőszak volumene között. Azokban az államokban, amelyekben a legalacsonyabb volt a bántalmazások miatti gyermekhalál aránya, szintén nagyon alacsony volt az erőszak következtében fellépő felnőtt halálozás aránya is. Hasonlóképpen, abban a három országban, ahol kiemelkedően magas volt a rossz bánásmód miatt bekövetkező gyermekhalál aránya, a felnőtt halálozási arányszámok is különösen magasak voltak.

Az UNICEF jelentés a különböző országokból származó felmérések széles skáláját vizsgálta, hogy a fizikai bántalmazáshoz kapcsolt legismertebb tényezőket feltárja. A szegénység és a stressz közeli kapcsolatban vannak a fizikai bántalmazással és a gyermekelhanyagolással, noha együttes előfordulásuk korántsem törvényszerű. A közkeletű elképzelésekkel ellentétben, a gyermekbántalmazók nyolcvan százaléka a gyermek biológiai szülője.

A kutatást végzők által felismert családi problémák közül az egyik legismertebb és legsúlyosabb a kábítószer és alkohol függőség. Ugyancsak szoros kapcsolat van a gyermek fizikai bántalmazása és a felnőttek közötti családon belüli erőszak között. Bár a jelentés tartalmaz olyan német kutatási adatokat, amelyek azt mutatják, hogy bár a gyermekek több mint 50 százaléka gyakran tanúja a felnőttek közötti családi erőszaknak, ők maguk soha, vagy csak ritkán szenvednek el fizikai bántalmazást.

A "Report Card" a kutatás összefoglalójában szintén bemutatja a testi fenyegetés jelenlegi jogi megítélését az OECD tagállamokban. Valamint bemutatja, hogy az országok közül csak hét – Ausztria, Dánia, Finnország, Németország, Izland, Norvégia és Svédország – jogrendszer

tartalmazza a gyermekek testi fenyegetésének expressis verbis tilalmát, noha valamennyi OECD állam tiltja a testi fenyegetés alkalmazását a jogrendszerében és az országok többségében jogellenes az iskolákban is. S több országban is közel vannak ahhoz, hogy hasonló jogi lépéseket vezessenek be.

Az ENSZ Gyermekjogi Konvenció alapján és a jelentős politikai, jogi és morális nyomás eredményeképpen mint azt a jelentés bizonyítja, egyre nyilvánvalóbbá válik mindenki számára, hogy a gyermekekkel szemben alkalmazott erő-

szak az emberi jogok megszegése, akárhol történik is (beleértve a családi otthonokat is).

A gyermekek erőszak, bántalmazás, kizsákmányolás elleni védelme, az UNICEF legfontosabb prioritásai közé tartozik, a védőoltások, a mindenki számára hozzáférhető oktatás elérhetősége, a HIV/AIDS fertőzés gyermekek közötti terjedésének megakadályozása és a kora gyermekkori gondoskodás biztosítása mellett. Mindez annak érdekében, hogy minden gyermek a lehető legjobb feltételekkel kezdhesse az életet.

■ A kutatásban szereplő anyagok elérhetőek angol, francia, spanyol és olasz nyelven, valamint letölthetőek a jelentés angol nyelvű másolatai is az IRC elektronikus hírszobájában:

<http://www.unicef-icdc.org/press-centre/indexNewsroom.html>

Ki a hibás?

■ A GYERMEK SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁSÁNAK TÁRSADALMI MEGÍTÉLÉSE

A gyermekek szexuális bántalmazásának okai - mint a gyermekbántalmazás valamennyi formájánál - sokoldalúak. Az emberek eltűnődnek, hogy ennek a magatartásnak a gyökerét az emberi természetben kell-e keresni, vagy abban, ahogyan élünk. Ha ez a magatartás a fiatal gyermekkel szembeni rossz bánásmóddal is együtt jár, akkor a gyermekek védelméről alkotott vélemények szülői és társadalmi felelősségről, az okoknak és a vádaknak további formáit hozzák elő. Deborah Daro cikkét (megjelent: Child Abuse - Neglect 26 (2002) 1131-1133) Gyurkó Szilvia ismerteti.

Általában, ha ilyen bántalmazásról hallunk, akkor a személyes habitusunk vagy az a meggyőződésünk határozza meg álláspontunkat, hogy mit tartunk társadalmilag elfogadhatónak, ezek pedig egyrészt tapasztalatainkból, másrészt olvasmányélményeinkből fakadnak.

Steven Collings a folyóirat (Child Abuse - Neglect - A szerk.) egy korábbi számában megjelent cikke (Collings, 2002) azt vizsgálja, hogy az emberek hogyan alakítják ki okozati magyarázataikat - álláspontjukat -, ha újságcikkek jelentik az egyedüli forrást számukra. Számos társadalmi probléma esetében, amit az emberek az újságokban olvasnak vagy az esti híradóban hallanak, befolyásolja a problémával vagy a probléma jellegével kapcsolatos percepciójukat. A szerző magyarázata szerint megkérdőjelezhető, de tény, hogy a médiumokban szereplő esetek általában a gyermek szexuális bántalmazásáról szólnak, a közvélemény pedig leginkább az újságcikkekből szerzi a szexuális abúzus problémájával kapcsolatos értesüléseit. Ez pedig befolyásolja, hogy milyen politikát fog a közvélemény támogatni a különböző büntetőjogi vagy terápiás reakciók közül.

Collings két újságcikket (egy valósat és egy kitaláltat) adott

kísérleti alanyoknak, hogy a tapasztalatok alapján körvonalazon két ellentétes elképzelést. Az egyik esetben a bántalmazó nem volt rokona az áldozatnak és a bántalmazás nyilvános helyen történt. A másik esetben a bántalmazó az áldozat apja volt és az otthonában bántalmazta a gyermeket. Mindkét példában az áldozat 12 éves gyermek volt, és a bántalmazó erőszakot is alkalmazott ellene. A kísérletvezető egyik központi hipotézise az volt, hogy a válaszadókat kevésbé kötelezi kauzális gondolkodásra a leírt bántalmazás, ha az abban szereplő magatartás egybevág az ő személyes előfeltevéssel arról, hogy mi váltja ki a gyermekek szexuális bántalmazását. Újságcikkek használata a kísérletben sokkal természetesebb, mint az ilyen kutatásoknál általában használt kérdőíves esetleírások, hiszen az újságcikkek általában nem tartalmazzák azokat a különleges, apró részleteket, amiket a gondosan strukturált esettanulmányokra épülő kutatások. Az újságcikkek, mivel nem teljeskörűen informálnak, az átlagolvasó számára általában hozzáférhetően azt az információs szintet reprezentálják, amelyre építve az emberek kialakítják a szexuális gyermekbántalmazás jelenségével kapcsolatos álláspontjukat.

A cikk közli azt is, hogy a válaszolók sokkal jobban megküzdöttek a második esetbeli bántalmazás okainak meghatározásával, hiszen meg kellett próbálniuk azonosítani az apa magatartását a saját „szülőségükről” alkotott morális elképzelésekkel. A válaszadók elsőpró többsége - mindkét esetben - a bántalmazót találta hibásnak, és csak a válaszadók 2 százalékának ok-okozati elemzése tartalmazta az áldozat „bűnösségét” is. Többen úgy találták, hogy ez a felelősségbeli hangsúlyeltolódás a támadó személyes bűneként értékeli az abúzust. Ezeknek az ok-okozati magyarázatoknak csak mintegy 12 százaléka kapcsolódott szociális és kontextuális kondíciókhoz, azaz a válaszolók sokkal kényelmesebbnek találták a támadót hibáztatni, mint a társadalm szerkezetben rejlő azon elemeket, amelyek lehetővé tették, hogy a bántalmazó átlépje a megengedhető határt, vagy amelyek engedték, hogy azt higgye,